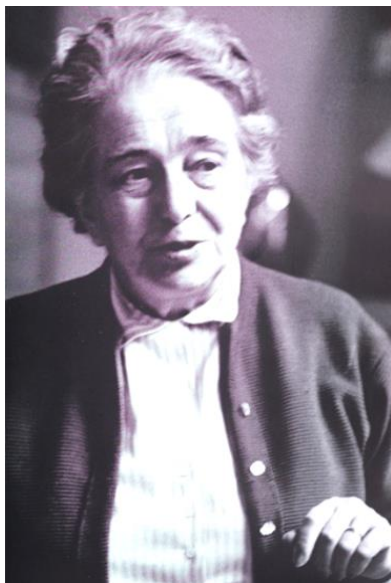




Централізована бібліотечна система
Деснянського району м. Києва
Центральна районна бібліотека № 141

*Соня Делоне –
українська Коко Шанель*



(1885-1979)

художниця-графік

Бібліографічний нарис
(за проектом «Українці в контексті розвитку
європейської цивілізації»)

Київ-2016

Бібліографічний нарис «**Соня Делоне - українська Коко Шанель**» підготовлений за загальносистемним проектом «*Українці в контексті розвитку європейської цивілізації*» та до 130-річчя з дня народження відомої в світі французької художниці-графіка українського походження.

Мета видання – висвітлення матеріалів про життєвий та творчий шлях представниці напрямку арт-деко (футуризм, орфізм, симультанізм), дизайнера, модельєра, яка увійшла в історію як ключова фігура паризького авангарду ХХ століття і зовсім не відома в себе на батьківщині.

Нарис має наступні розділи:

- Вступ
- Біографія
- Визнання
- Художниця і дизайнер Соня Делоне

Видання розраховане на широке коло користувачів, яким небайдужа історія України, питання культури, духовності, самовизначення і люди, які прославляли батьківщину на чужині.

Нарис складено за матеріалами інтернет-ресурсів.

Укладач: Баранова Н. А.
Відповідальний за випуск: Курило Т. І.

Вступ

Україна - держава, здавна відома як інтелектуальне та духовне джерело Європи і світу. На українській землі народжувалися та втілювалися в життя геніальні ідеї й новітні технології, вона збагатила всесвітню скарбницю філософської думки, богослов'я, мистецтва, літератури й науки.

Париж – один із центрів зародження авангардного мистецтва на поч. ХХ ст. Столиця Франції абсорбувала художників не французів, і вони витворили ідеї, які зробили поступ у мистецтві. Увібравши традиції французького мистецтва, вони вплинули на світовий мистецький процес. Цей феномен не просто було визнати навіть самим французам.

Мистецький Париж пам'ятає блискучі імена майстрів українського походження: художників Марію Башкирцеву і Святослава Гординського, скульптора Олександра Архипенка і балетного танцівника та хореографа Сержа Лифаря, живописців та графіків Олексу Грищенка і Якова Гніздовського. Серед них особливе місце у сфері живопису та дизайну належить видатній художниці з Одеси - Соні Делоне.

Широкій публіці Соня Делоне відома як перша жінка-художник з прижиттєвої виставкою в Луврі (1964); кавалер ордена Почесного легіону (1975); засновник нового напрямку в авангарді - орфізма; дружина і співавтор відомого художника Робера Делоне; модельєр, дизайнер, книжковий ілюстратор, великий майстер ар-

деко. Соня Делоне була виключно популярним ілюстратором моди і творцем дизайнів текстилю. Їй належить заслуга розробки в текстилі абстрактно-конструктивістської теми.

Соня Делоне відноситься до найбільших майстрів європейського авангарду. Твори Делоне знаходяться в багатьох світових музейних зібраннях, в тому числі в Музеї сучасного мистецтва в Парижі. На жаль, робіт Соні Делоне не залишилось в Україні, країні, де вона народилася, хоча її ім'я стоїть одним із перших серед художників світового авангарду. Проте вона ніколи не забувала про край, який дав їй життя та здатність бачити всі фарби світу. *«Яскраві фарби я люблю, - писала Соня Делоне в книзі спогадів із символічною назвою „Ми йдемо до сонця.“ - Це фарби мого дитинства, фарби України».*

Для України це важливо, оскільки Делоне сама визнала коріння своєї творчості. Недаремно після її смерті польські газети писали: померла видатна українка Соня Делоне. На її українськості наголошували й французи, і лише українці нічого не знали про цю небуденну постать

Багато наших земляків були розвіяні по світах в роки революцій, війн, репресій та інших нелегких часів. Сьогодні вони знамениті в масштабах країн і континентів, але практично не відомі в себе на батьківщині. Ми виправляємо цю несправедливість, розповідаючи про мисткіню, яка волею долі стала іноземкою.



Соня Делоне

(у дівочтві Сара Штерн)

1 (14) листопада 1885 (Одеса) –

5 грудня 1979 (Париж)

Я була захоплена чистими
кольорами,
кольорами мого дитинства –
України.

Вони завжди нагадують мені сільські
весілля у моїй країні, коли зелені і
червоні шати,

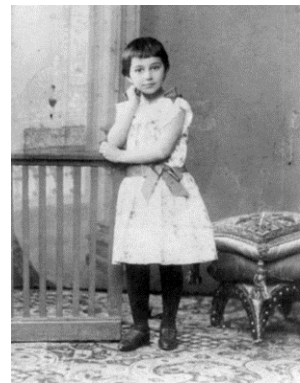
декоровані багатством стяжок, кружляли у вихорі танцю.

Соня Делоне. Спогади

Біографія

Народилася в Одесі 1885 року у сім'ї управляючого фабрикою. Батьки Сари рано померли і дівчинку забрав у свою сім'ю дядько по матері Анрі Терк. Він мав адвокатську практику в Санкт-Петербурзі, тому зміг дати Сари прекрасну освіту та виховання, а також ім'я Соня Терк.

Початкову освіту отримала в С.-Петербурзі. Здібності до малювання були виявлені в ранньому віці, вона вивчала академічний малюнок і живопис. Під час шкільних канікул дівчинка подорожувала Європою, відвідувала музеї Франції,



Німеччини, Італії, вільно володіла французькою, німецькою та англійською мовами. По досягненні вісімнадцятиріччя в 1903 році, Соня відправилася в Художню Академію Карлсруе в Німеччині.

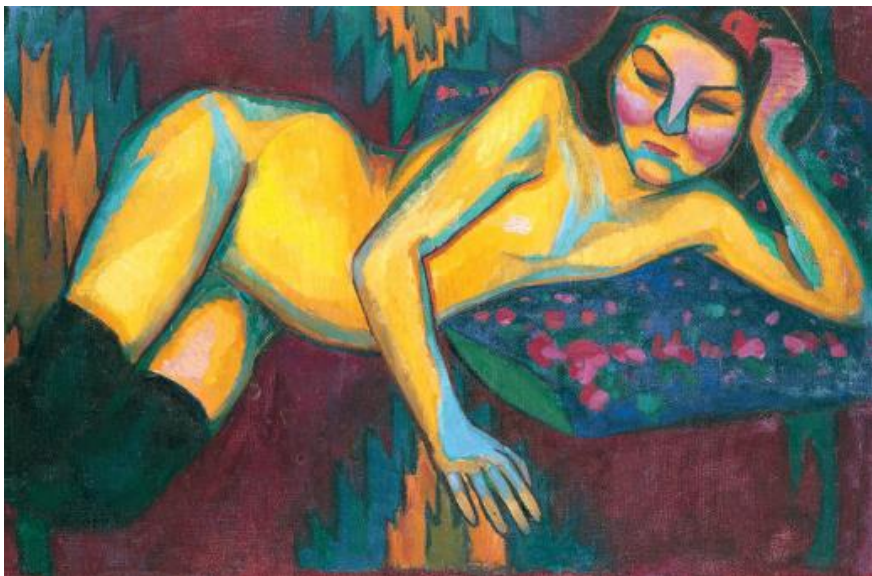
У 1905 році, Соня приїхала в Париж і вступила до знаменитої Академії де ла Палетт (Académie de la Palette), де вивчає гравюру. Вона проводить багато часу в художніх галереях, студіях, пише натюрморти, інтер'єри паризьких кафе і портрети, входить у коло радикальної французької молоді.

Її роботи того періоду написано під впливом пост-імпресіоністичного мистецтва Ван Гога, Поля Гогена та Анрі Руссо, а також фовізму Анрі Матісса та Андре Дерена.



Портрет Феломени, 1907

Вплив фовістів помітно в її ранніх картинах, таких як «Фінська жінка» і «Жовта оголена» (1908) з їх неприродним кольором обличчя і щедрими фарбами.



У 1908 році вперше показала роботи на виставці в паризькій галереї Notre-Dame-des-Champs.

Власником галереї був немолодий заможний німецький арт-дилер Вільгельм Уде. Вже через рік вони одружилися, проте союз проіснував недовго. За спогадами Соні, це був шлюб за розрахунком, зручний для них обох: Уде був гомосексуалом і хотів виправдатися таким публічним одруженням, водночас Соня отримувала доступ до виставок, мистецької та літературної еліти через галерею Уде та уникала тиску родичів, які вимагали від неї знайти

собі чоловіка або скоріше повернутися до Петербургу.

У 1910 році Соня залишає Вільгельма і пов'язує своє життя з молодим талановитим авангардним художником з аристократичних кіл Робером Делоне, з яким познайомилася в галереї Уде. Творчий союз з Делоне виявився міцним та плідним. Соня говорила про свого чоловіка: *«Він дав мені форму, а я дала йому колір»*.



Через рік у них народився син Шарль (в майбутньому відомий історик джазу, автор першої джазової дискографії і засновник Hot Club de France (1911-1988)).

Відносини подружжя з Вільгельмом Уде протягом усього життя залишаються приятельські. Вільгельм купував полотна у Робера і тепер вже Соні Делоне, добре розуміючи, наскільки вони талановиті.

Соня і Робер Делоне розробили новий стиль в образотворчому мистецтві - *симультанізм* (або *орфізм*, як назвав його поет Гійом Аполлінер). Цей стиль висловлював динаміку руху, тонкощі колірних співзвуч живописною мовою концентричних "сонячних кіл." Це був рух, який намагався гармонізувати суміш кольорів.

Симультанізм виявлявся, коли один малюнок, або елемент, розміщений біля іншого, впливав на обидва одночасно - виникав ефект взаємопроникнення предметів один у другий, ефект руху через гру кольору та світла.

Першою великою роботою Соні у цьому стилі була картина «*Бал Бульє*» (1912-1913).



У 1912 році Соня ілюструвала поему
«Транссибірський експрес»



поета Блеза Сандрара, створивши 2-метрову *«симультаністичну»* книжку-*«розкладачку»* і оздобивши її орнаментами, де текст накладався на малюнки. Книга, що вийшла накладом лише в 150 екземплярів та продана лише за підпискою, викликала переполох у паризької критики. Пізніше *«симультаністична»* книга демонструвалась на Осінньому салоні у Берліні у 1913 році.

В цей же час Соня Делоне захопилася створенням малюнків на тканині, вишивкою і оформленням інтер'єрів. Ковдрочку для свого новонародженого сина вона перетворила на арт-об'єкт, створивши його в стилі печворк (зберігається в *Музеї сучасного мистецтва в Парижі*), який вона потім взяла на

озброєння, використовуючи в дизайні екстравагантних суконь.

Її передвоєнні роботи 1910-х років насичені атмосферою новизни того часу: «*Електричні призми*», «*Уроки світла*» створені в самій райдужній гамі переломленого сонячного променя.



Електричні призми, 1912-1913



Події Першої світової війни змусили подружжя переїхати до Іспанії, згодом до Португалії. В Іспанії Соня Делоне познайомилася з Дягілєвим, оформляла для нього балет Клеопатра (1918). Соня бралася за будь-яку роботу: писала картини, створювала моделі одягу та взуття, малюнки до гральних карт, тюнінг автомобілів, театральні костюми, ткала килими, ілюструвала книги.

Тоді ж відкрила модний будинок Sonia, де продавала авторські авангардні сукні і прикраси.



У 1916-1920 роках вона бере участь у виставках в Стокгольмі, Більбао, Берліні.

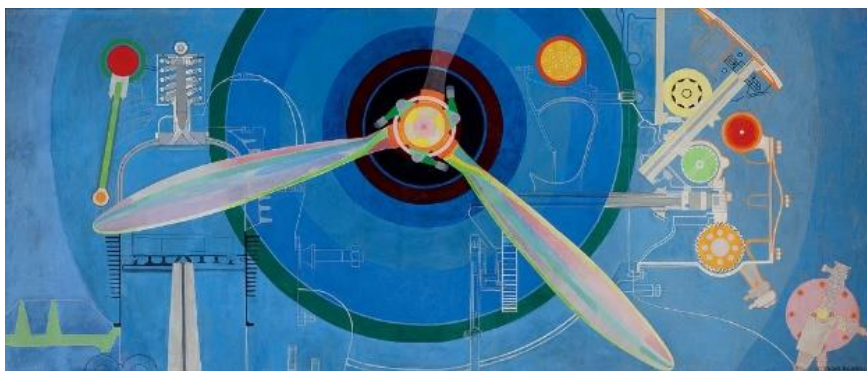
Після повернення до Франції з 1921 по 1933 рр. Соня Делоне вносить авангардну моду в паризьке життя. Вона розробляє ескізи тканин для ліонських фабрикантів шовку, відкриває в Парижі магазин і ательє мод, де демонструвалися моделі одягу, виробничих костюмів, «Симультанні» малюнки тканин, ескізи інтер'єрів, проекти оформлення автомобілів і т. п. (магазин і ательє працювали до 1931), бере участь в паризькій *Виставці сучасного декоративного мистецтва та художньої промисловості*, де представляє свої роботи. Ця виставка привернула величезну увагу, і про роботи Делоне заговорили.



У 1931 р. Соня стала одним з організаторів салону

«Abstraction - Creation» («Абстракція - творчість»), а у 1939 - салону «Нові реальності» у Парижі, що існує і понині.

У 1937 р. відбувається важлива подія - подружжя Делоне беруть участь в оформленні інтер'єрів французького павільйону на Всесвітній виставці в Парижі, для якої Соня створює панно величиною в 235 квадратних метрів. Її робота була відзначена золотою медаллю.



У 1938 вона проводить велику персональну виставку в Міському музеї Амстердама.

У 1941 році Робер Делоне помер. Це стало страшним ударом для художниці: вона залишила мистецтво на цілих десять років і весь цей час займалася збереженням і популяризацією його спадщини (продовжує працювати над спільними проектами, публікує теоретичні праці чоловіка, експонує свої і чоловікові роботи на всіх виставках абстрактного мистецтва, які заповнили Європу після війни).

Вона пише спогади про Робера та своїх друзів - поета Гійома Аполлінера, художника Пабла Пікассо, поета і художника Макса Жакобу, живописців і скульпторів Фернана Леже та Жоржа Брака, художників-авангардистів Олександру Екстер (близьку подругу) і Натана Альтмана, живописця і графіка Василя Кандинського, скульптора Олександра Архипенка та інших.

До живопису Соня повернулася лише на початку 50-х рр. Починаючи з середини 50-х рр. і до кінця життя персональні виставки Делоне проходили регулярно по всьому світу, де вона експонує свої роботи та роботи свого чоловіка.



Соня Делоне. Ритм фавр

У 70-х роках створила великий цикл абстрактних картин «*Ритм і колір*», в яких на зміну різких контрастів прийшли плавність колірних переходів і помірна яскравість.

Соня Делоне прожила довге, яскраве і насичене життя. Працювала до останніх днів свого життя - яке щастя бути здатною творити в 94 роки!

Художниця померла в Парижі 5 грудня 1979 року.



Визнання

У 1963 році Соня дарує Франції - Національному музею Сучасного мистецтва - 117 власних робіт та робіт чоловіка. Через рік у *Луврі проходить презентація цього величезного дару*, і Соня стає першою жінкою-художником, чия персональна виставка у Луврі відбулася за життя.

У 1968 році деякі костюми Делоне виявилися на аукціоні Sotheby's.

У 1970 році президент Франції Жорж Помпиду придбав дві її картини для Єлисейського палацу, а ще одну подарував президенту Ніксону під час офіційного візиту до США.

У 1973 році отримує *Гран-Прі міста Парижа* за свою працю в галузі мистецтва - вона стає *кавалером Мистецтв і Літератури*.

У 1975 році за великий внесок в французький абстракціонізм Соня Делоне стала офіційним *кавалером Почесного легіону*.

Створила проект афіші ЮНЕСКО для Міжнародного року жінок.



У 2002 році на паризькому аукціоні Calmels Cohen «Ринок в Мінью», 1915 пішов за 4,59 мільйона євро.

У 2004 році робота художниці «Сонечко» (Coccinelle) була розміщена на поштовій марці, випущеній спільно французькою поштою (La Post) та Королівською поштою Великобританії (Royal Mail) до сторіччя підписання «сердечної угоди» Антанти.



В Паризькому Національному музеї сучасного мистецтва – Центрі Помпіду цілий зал відведено творчості Робера і Соні Делоне.

У 2015 році до ювілею художниці пройшли:

- масштабна ретроспективна виставка в лондонському Tate Modern;
- виставка абстрактного живопису під назвою «Рондо» у Києві в галереї «АВС-арт». Українські художники привернули увагу до її постаті, а також показали наскільки абстракціонізм залишається на Україні сучасним напрямком мистецтва.

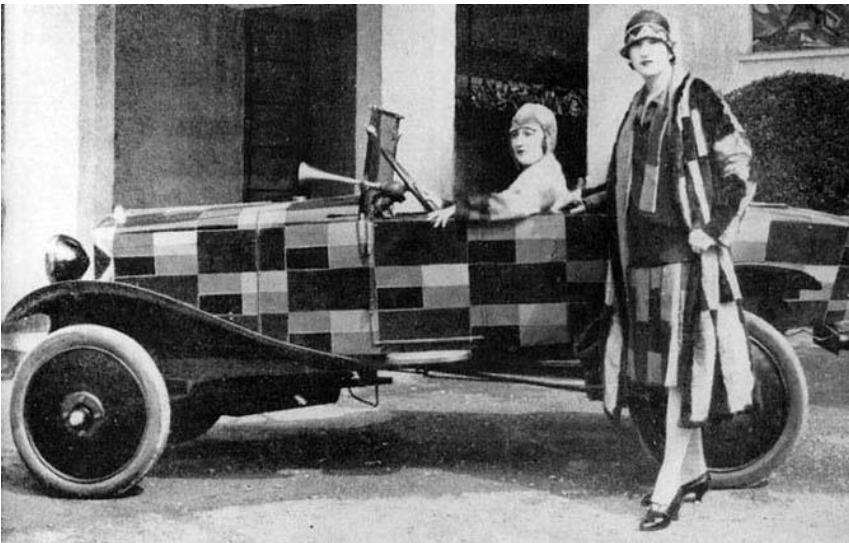
Художниця і дизайнер Соня Делоне

“Яскраві фарби я люблю.
Це фарби мого дитинства, фарби України”.
Соня Делоне

Засновниця тканин, моделей, модних аксесуарів Соня Делоне зробила в епоху ар-деко незаперечний вплив на розвиток стилю і моди. Її робота широко відома і шанується в усьому світі.

Моделі Соні Делоне легко дізнавалися на вулицях міст, і в 1925-1929 роках стали одним із символів авангардної моди.

У пошуках універсального дизайну Делоне оформляла, разом з одягом, низку інших виробів - аж до автомобілів.



Сітроен С. Делоне

Соня створювала одяг і аксесуари - від пальто до купальників, вміло поєднуючи і комбінуючи кольори.



1923-1924

«Вона створює тканини і речі, орієнтуючись на епоху, яка тільки має настати», - говорив її чоловік Робер.

Соня стала виключно популярним ілюстратором моди і дизайнером текстилю не тільки в Європі но і в Америці, і в 1925 році американський журнал «Вог» вийшов з рекламою «оптичної сукні» від Соні Делоне на обкладинці.



«Симультанний бутик», відкритий Сонею в 1924 році на Єлисейських Полях, мав колосальний успіх: увійшов в експозицію паризької Міжнародної виставки декоративних мистецтв, привів до Соні наймодніших жінок столиці.

Бутик був прообразом нині існуючого салону Realites Nouvelles,

відкритого Сонею трохи пізніше, в 1939 році.

Завдяки авангардному впливу Соні Делоне у моді після 1925 року стає переважним геометрично-абстрактний стиль.



Роботи подружжя набували все більшої популярності, їм замовляли оформлення вітрин та апартаментів, театральні декорації. Союю все частіше і частіше запрошують в театри і кіностудії для створення костюмів.



В цей період вона публікує статті з проблем моди і сучасного промислового мистецтва. Були видані альбоми «Тканини і килими Соні Делоне» (1928) і «Композиції. Кольори. Ідеї» (1930).



Из книги «Sonia Delaunay ; Ses Peintures, Ses Objets, Ses Tissus Simultanés, Ses Modes» (1925)

Свою роботу, свій успіх Соня Делоне узагальнила так:

«... розвиваючись в мистецтві, ми несли його і в повсякденне життя ... воно ставало більш доступним і зрозумілим завдяки моїм тканинам. Для мене ж самої мої тканини були не чим іншим, як вправою в кольорі».

Сьогодні, у XXI столітті, дизайнери провідних будинків мод Європи використовують яскраві колористичні орнаменти Соні Делоне. Геометричний стиль Соні, одночасно динамічний і упорядкований, розповідає про епоху джазу стриманим тоном креслень і схем. А її принцип уявлення речей як двомірних моделей сьогодні, в епоху домінування візуальної диджитал-культури, виглядають як ніколи актуально.

Колекції, натхненні роботами Соні Делоне:



Ter et Bantine, літо 2012
(Італія)



Орнамент Соні Делоне,
1928 г

Céline (Франція)
весна-літо 2014



Junya Watanabe (Японія)
весна-літо 2015

Dsquared2 (Італія)
весна-літо 2015



Соня Делоне. Color
Rhythm, 1967
Tata NaKa, весна-
літо 2014 (Лондон)

Соня Делоне,
Balloons Jaunes, 1970;
Tata Naka весна-лето 2014



Соня Делоне,
Composition Red, Blue, Black,
White 1964;
Tata Naka весна-лето 2014



Соня Делоне,
Ескіз костюмів, 1923

Соня Делоне
кросівки
від Valentina

